

Raadsvoorstel

Agendapunt	:
Raadsvergadering	: 18 december 2024
Portefeuillehouder	: F. Groen / R. Dijkstra
Begrotingsprogramma	: 1 Leefomgeving
Onderwerp	: Restauratie toren Sint Maartenskerk 2024
Zaak/Documentnummer	: GZDGT1542498/1563351

Besluit om:

1. *De toren van de Sint Maartenskerk in Tiel in 2025 te restaureren.*
2. *Hiervoor aanvullend op de in 2020 beschikbaar gestelde middelen € 2.071.000 beschikbaar te stellen.*
3. *De aanvullende middelen te dekken uit ontvangen externe middelen en de algemene weerstandsreserve.*

Inleiding

De toren van de Sint Maartenskerk in Tiel is een historisch en cultureel Rijksmonument dat een belangrijke rol speelt in het erfgoed van onze gemeente. De meeste kerktorens in Nederland zijn niet van de kerk, maar van de gemeente, zo ook de Sint Maartenstoren. Dit stamt uit de tijd van Napoleon. Bij zijn verovering op Nederland in 1798 eigende Napoleon zich alle kerktorens toe om er stadswachten op te plaatsen en zo controle te houden.

Door de jaren heen is de toren onderhevig geweest aan slijtage en weersinvloeden, wat heeft geleid tot aanzienlijke schade en verval. Om de veiligheid en het behoud van dit monument te waarborgen, is een grondige restauratie noodzakelijk.

In 2019 zijn de eerste stappen voor een restauratie gezet. Dit heeft ertoe geleid dat gemeente Tiel op 30-08-2019 een subsidiebeschikking op basis van de Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (SIM) toegekend heeft gekregen van € 223.569.

De voorbereidingen hebben een lange periode in beslag genomen. De restauratie betreft een specialistische klus. Daarnaast bleek de slechtvalk, één van de beschermde diersoorten, zijn onderkomen in de toren te hebben gevonden.

In 2021 hebben enkele onderdelen losgelaten en deze zijn naar beneden gevallen. Vanwege veiligheidsredenen zijn kort na dit incident alle loszittende elementen van de toren verwijderd en hersteld. Om de historische waarde van de kerktoren te behouden en de veiligheid rondom het monument te waarborgen, is nu echter een grondige restauratie van de toren noodzakelijk.

Het beschikbare budget, inclusief de subsidie, is € 929.000. Hiermee zijn de voorbereidingen gestart, maar het bedrag is niet voldoende om de restauratie (circa € 3.000.000) volledig uit te voeren. Voor het beschikbaar stellen van aanvullende financiële middelen is een raadsbesluit nodig.

Beoogd effect

Een in 2025 gerestaureerde Sint Maartenstoren waarbij de historische waarde van de kerk behouden blijft en de veiligheid rondom het monument wordt gewaarborgd. Daarmee wordt de toren samen met de kerk een couranter object voor invulling in de toekomst en vergroten we de potentiële marktwaarde.

Toekomstvisie Tiel

De investeringen hebben betrekking op de aantrekkelijkheid van de stad en het zodanig inrichten van het gebied dat dat een stimulans is voor investeringen van anderen in cultuur en horeca.

Collegeprogramma of programmabegroting

In programmabegroting 2 vitale staat dat we onze monumenten en de verhalen over onze stad en haar bevolking koesteren. De Sint Maartenstoren is één van deze monumenten, onderdeel van de lokale identiteit en beeldbepalend voor de stad Tiel. De aantrekkingskracht van onze binnenstad willen we vergroten. Voor creatieve initiatieven die kleur geven aan de stad maken we graag ruimte. Het hart van onze stad is dé plaats om elkaar te ontmoeten. Bij stadsontwikkeling kijken we hoe we cultuurhistorische waarden en objecten kunnen behouden voor de toekomst.

Global goals

Onder global goal 11 'duurzame steden en gemeenschappen' valt ook het cultureel en natuurlijk erfgoed. Één van de belangrijke taken voor de gemeente die staat beschreven is monumentenzorg; versterk de inspanningen om het culturele en natuurlijke erfgoed van de wereld te beschermen en veilig te stellen voor toekomstige generaties.

Argumenten

1.1 Gemeente is als eigenaar van de toren verantwoordelijk voor behoud van dit Rijksmonument

Als eigenaar van de toren is gemeente Tiel verantwoordelijk voor het behoud van dit beeldbepalende Rijksmonument met cultuurhistorische waarde op een strategische plek. Verkoop of sloop van de toren zijn geen optie. De toren is niet aantrekkelijk om te verkopen, aangezien de restauratieopgave altijd mee verkocht zal moeten worden. En op grond van artikel 13.12 van de Erfgoedwet is het verboden om een (voorbeschermd) Rijksmonument te beschadigen of te vernielen. Door het uitvoeren van de restauratie voert de gemeente zijn taken uit en geeft het goede voorbeeld aan andere eigenaren van monumenten in de regio.

1.2 Een grondige restauratie verhoogt de veiligheid rondom de toren

Het risico op vallend materiaal is groot. Wanneer de restauratie niet binnen enkele maanden aanvangt, zijn veiligheidsmaatregelen rondom de kerktoren noodzakelijk tot het moment van restauratie. Bijvoorbeeld vangnetten en hoge hekwerken om het gebied af te schermen. Dit brengt extra kosten met zich mee en maakt de Sint Maartenskerk en de toren minder toegankelijk voor voorbijgangers en bezoekers. De restauratie van de toren brengt de veiligheid en bereikbaarheid terug en zorgt ervoor dat onderhoudsstaat de komende 50 jaar goed is.

1.3 Het gebied rondom de toren maakt deel uit van een evenementenlocatie

Het park Sint Maartenskerk is aangewezen als evenementenlocatie (Uitvoeringskader evenementen, vastgesteld op 3 juni 2024). Evenementen vervullen een belangrijke rol, zowel in economische als in sociaal- culturele zin. Ze weerspiegelen de ziel van de stad en brengen momenten van vreugde en vermaak. Daarmee dragen ze bij aan de sociale cohesie en onderlinge verbondenheid van bewoners, bedrijven, verenigingen en andere organisaties die in Tiel actief zijn. Ook zorgen ze voor economische groei. Na restauratie van de toren is de veiligheid en bereikbaarheid rondom de toren weer gewaarborgd en kunnen de evenementen op deze locatie doorgang vinden.

1.4 De Provincie heeft ontheffing voor flora en fauna verleend

Werkzaamheden kunnen uitgevoerd worden met één ontheffing voor flora en fauna (slechtvalk & vleermuizen). De provincie heeft in juli 2024 goedkeuring gegeven aan de ontheffing van activiteiten volgens de Wet natuurbescherming en de Omgevingswet. Dit met als doel om zo spoedig mogelijk de aanvraag voor de omgevingsvergunning in te kunnen dienen.

2.1 Een extra financiële bijdrage uit de algemene reserve voorkomt onnodige dubbele kosten

Kosten voor stijgeropbouw en bouwplaats zijn € 297.915. Bij uitvoering in meerdere fases herhalen deze kosten zich, wat uiteindelijk de kostprijs laat stijgen. Ook zijn er onderzoeken uitgevoerd voor het verkrijgen van de omgevingsvergunning. Deze hebben een geldigheidsduur van drie jaar. Indien de restauratie wordt uitgesteld of in meerdere fases wordt uitgevoerd, moeten de meeste onderzoeken opnieuw worden gedaan.

2.2 Het Rijk en de Provincie staan achter de restauratie en kennen een subsidie toe

De Sint Maartenstoren is in beeld, zowel bij de Rijksdienst van het Cultureel Erfgoed als de Provincie. Het Rijk heeft een SIM-subsidie toegekend van € 223.569. Op 30 september 2024 hebben zij nog een bezoek gebracht aan de toren. Zij bevestigen dat de staat van de toren van binnen heel goed is, maar buitenom in slechte staat. Wat betreft de eerder gestelde oplevertermijn van 1 juni 2025 heeft de Rijksdienst aangegeven meer ruimte te willen geven, zodat de werkzaamheden alsnog zorgvuldig gebeuren.

We zijn daarnaast in gesprek met de provincie Gelderland voor een subsidie ten behoeve van de restauratie. Het gaat om een subsidie van maximaal € 250.000, waar we aan alle voorwaarden voldoen volgens de website van de aanvraag.

Ook hebben we een subsidie van € 20.000 uit het cultuurhistorisch fonds van de Ridderlijke Duitse Orde toegekend gekregen. Deze orde heeft toen de toren gebouwd werd in de zestiende eeuw ook meebetaald. Deze bijdrage heeft de orde geormerkt aan het herstel van de balustrade op de toren. We kijken nog actief of er meerdere fondsen te vinden te zijn die eventueel ook een soortgelijke bijdrage zouden kunnen leveren, om zo het tekort dat middels een eigen bijdrage opgevangen moet worden te drukken.

3.1 De subsidies zorgen voor een lagere aanvulling vanuit de algemene weerstandsreserve

De 3 subsidies verlichten de financiële druk en maken het, samen met de aanvulling vanuit de algemene weerstandsreserve, mogelijk om de meeste restauratiewerkzaamheden in 2025 uit te voeren. Hiermee zorgen we ervoor dat deze financiële bijdragen optimaal worden benut en er geen subsidies komen te vervallen.

Kanttekeningen

1.1 Er is maar beperkte beschikbaarheid van Erkende Restauratie Monumentenzorg (ERM) gecertificeerde aannemers

Gezien het specialistische karakter van het restauratiewerk aan de Sint Maartenstoren, kunnen alleen Erkende Restauratie Monumentenzorg (ERM) gecertificeerde aannemers uitgenodigd worden bij de aanbesteding. We zijn afhankelijk van de beschikbaarheid van deze aannemers. Om het proces en de planning te bewaken, is een tijdelijke projectleider binnen de gemeente aangesteld.

2.1 De extra financiële middelen zorgen alleen voor de restauratie van de toren en niet voor een andere invulling

Bij het beschikbaar stellen van de aanvullende € 2.071.000 wordt de toren gerestaureerd en behoudt hij zijn huidige functie, o.a. de bespeling van het carillon. Met dit budget is nog niet de stap gemaakt om een andere (bijvoorbeeld meer toeristische) functie aan de toren te geven. Met de eventuele aankoop van de Sint Maartenskerk ontstaat er een kans om, bij het komen van een nieuwe invulling/exploitatie van de Sint Maartenskerk, óók de kerktoren erbij te betrekken.

3.1 De levertijden van materialen zijn onzeker

De levertijden van de benodigde materialen zijn moeilijk te voorspellen, wat kan resulteren in het niet halen van de gestelde termijn. In overleg met de architect wordt overwogen om enkele materialen op voorhand in "backorder" te bestellen, om het risico op vertragingen te minimaliseren.

Aanpak / uitvoering

Op dit moment loopt het vooroverleg voor de vergunning voor de restauratie. Er is positief geadviseerd vanuit de Adviescommissie omgevingskwaliteit Tiel (bijlage 1) en vanuit de Rijksdienst van het Cultureel Erfgoed (bijlage 2) op de plannen in het vooroverleg. We verwachten op korte termijn de vergunning definitief te kunnen aanvragen en voorzien hierin, door het positief geadviseerde voortraject, geen significante drempels.

Na instemming van de raad kan worden overgegaan tot aanbesteding en gunning aan de aannemer en kan de restauratie van de kerktoren starten. Architectenbureau Lakerveld heeft

de opdracht gekregen om het gunningsproces op te starten, met als doel de opdracht via een meervoudige onderhandse aanbesteding in de markt te zetten. Een belangrijk criterium is dat de aannemer direct kan beginnen met de werkzaamheden. . Verwachting is dat in april 2025 de werkzaamheden starten en minimaal anderhalf jaar in beslag nemen.

Wanneer er zich onvoorziene omstandigheden voordoen tijdens de restauratiewerkzaamheden, informeert de projectleider tussentijds de raad.

Communicatie en participatie

Er vindt afstemming plaats met betrokken partijen van geplande evenementen in 2025 en begin 2026 in en rondom de Sint Maartenskerk. Bij aanvang van de werkzaamheden aan de toren gaat er een persbericht uit. Hiermee zijn de inwoners en bezoekers van Tiel op de hoogte gebracht.

Mocht er in combinatie met de kerk gekeken worden naar een nieuwe invulling van de toren, dan worden lokale ondernemers/inwoners betrokken bij dit proces.

Financiën

Dekkingsplan kosten restauratie			
Kosten:		Dekking:	
Kosten volledige restauratie*	€ 2.659.520,00	Reserve gemeentelijke eigendommen**	€ 281.000
Indicatie correctie kosten 2024-2025	€ 340.480,00	Geoormerkt in algemene weerstandsreserve	€ 425.000
		Bijdrage Rijksdienst van het Cultureel Erfgoed	€ 223.569,00
		Bijdrage Provincie Gelderland	€ 250.000,00
		Bijdrage Ridderlijke Deutsche Orde	€ 20.000,00
		Bijdrage algemene weerstandsreserve	€ 1.800.000,00
Totaal:	€ 3.000.000,00	Totaal:	€ 3.000.000,00

*Zoals geïndiceerd voor de uitvoering van de derde optie van de memo van bureau Lakerveld ingenieurs en architecten uit 2022 (bijlage 4).

**In de begroting 2020 is op basis van het eerste restauratieplan een bedrag van € 929.000 beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn niet besteed en nog beschikbaar in de reserve gemeentelijke eigendommen voor € 281.000 en in de algemene weerstandsreserve voor € 425.000. Daarnaast was de subsidie Instandhouding Monumenten van € 223.569 daarvoor beschikbaar.

Na aftrek van de externe subsidies blijft een investering van € 2.506.000 over die we activeren. Bij deze investering wordt een afschrijvingstermijn van 50 jaar gehanteerd en een rente van 1,0%. Hiervoor zal een dekkingsreserve worden gevormd waaruit de jaarlijkse afschrijvingslasten ad. € 50.120 worden gedekt.

Bijlage(n)

1. Advies AOT
2. Advies RCE
3. Plannen Lakerveld
4. Memo Lakerveld uitvoering

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en Wethouders

de secretaris,

de burgemeester

drs. L.J.F.P. Busschops

F.L.J. van der Meijden

Advies commissie(s) d.d.:

Tiel, d.d.:
de commissiegriffier,

Beslissing raad d.d.:
de griffier,

Meer informatie:

Team:	Vastgoed
-------	----------